

Секція 1. Загальна педагогіка та історія педагогіки

Мельник І. М. канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки
*Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
м.Луцьк, Україна*

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА – НЕВІД’ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Питання оптимізації праці вчителя початкових класів є актуальним у контексті європейського вибору України. У цьому руслі важливим є питання діагностики, її ролі та місця в діяльності педагога.

Дослідники проблеми професійної діяльності вчителя (Ю.Барабаш, Р.Позінкевич, О.Савченко, І.Зязюн, С.Сисоєва, Н.Кічук та ін.) серед видів діяльності вчителя виділяють діагностичну. На думку Ю. Барабаша, Р.Позінкевича, вона полягає у систематичному вивченні учнів і виявленні рівня їх розвитку та вихованості [1,с.13]. Автори акцентують: «Не можна здійснювати навчально-виховний процес, не знаючи особливостей їх фізичного і психічного розвитку, рівня їх розумової і моральної вихованості, умов їх сімейного життя та ін.» [1,с.13].

У свій час В.О.Сухомлинський запровадив практику вивчення учнів, їх побутових, сімейних умов життя ще до приходу в школу. Серед комплексу вмінь, якими повинен володіти вчитель, дослідники відзначають аналітико-діагностичні (Ю.Барабаш, Р.Позінкевич, А.Акусюк, Н.Кічук, М.Фіцула, І.Зязюн, О.Гура та ін.) Безумовно, це справедливо й закономірно. Як може лікар лікувати хворого, поки не поставить діагноз, так і вчитель не може плідно здійснювати свою професійну діяльність і забезпечити успіх навчально-виховного процесу та розвитку творчого потенціалу дитини.

Водночас акцентуємо на поліфункціональності діагностики. Вважаємо не зовсім коректним розглядати діагностику лише як діяльність, спрямовану на

оптимізацію навчально-виховного процесу чи розвитку особистості школяра. Ми переконані, що діагностика вчителя базується на тому, що продукт створений творчими зусиллями - це не тільки певна теоретична й практична робота, це завжди об'єктивний показник рівня професійного розвитку особистості.

Діагностичний аспект діяльності вчителя включає декілька вимірів. Це, передусім діагностика власне діяльності педагога, яку можуть здійснювати методисти, інспектори управлінських органів освіти, керівники школи, колеги, батьки, учні. При цьому оцінка праці вчителя здійснюється зі сторони, але при проведенні діагностичних процедур учитель отримує відомості про вимоги до своєї праці, про способи оцінки, тобто оволодіває вмінням самостійно проводити діагностику своєї діяльності. Наприклад, можуть використовуватися анкети для самооцінки діяльності педагога, листи експертної самооцінки, призначені для експрес-діагностики професійної компетентності вчителя і розраховані на заповнення вчителем чи експертом, карти для самооцінки рівня готовності до професійно - педагогічного саморозвитку тощо. Аналіз наукового фонду та практики роботи дозволяє виділити такі провідні напрями самодіагностики роботи вчителя:

- раціональне використання попереднього досвіду традиційних методик;
- оволодіння новими методиками і прийомами навчальної діяльності;
- розумне поєднання попереднього досвіду та нових методик при організації навчально-виховного процесу;
- забезпечення зворотнього зв'язку в процесі самоаналізу та самооцінки викладання навчальних дисциплін.

Наголошуємо, особливо сприяє оволодінню самодіагностикою участь учителя в діагностичній діяльності у складі експертних груп. Безумовно, якщо педагог може якісно здійснювати аналіз уроку свого колеги, то він зможе самостійно виявити власні недоліки і подолати їх за умови наявності позитивного мотиву самовдосконалення. Самодіагностика спрямовується на дослідження й аналіз власної діяльності, виявлення та вивчення своїх

труднощів, створення мотивів, потреб, можливостей для перебудови своєї діяльності, а також включає вміння визначити ефективність власної праці, результати її перебудови, визнання можливих негативних впливів, наслідки перебудови негативних елементів на правильно сформовані ланки педагогічної діяльності.

Зауважимо: володіння навичками самодіагностики вбереже від необ'єктивної оцінки, дозволить самотійно аналізувати й вносити необхідні корективи в навчально-виховний процес, здійснювати заходи щодо вдосконалення своєї діяльності.

Самодіагностика передбачає самоспостереження, самоаналіз, самооцінку, самокорекцію. На етапі самокорекції реалізується зворотній зв'язок.

Педагогічна діагностика як інструмент об'єктивного визначення рівня професіоналізму вчителя стає важливим чинником оптимізації самотійної праці, формування творчої особистості, якщо вона базується на особистісно-орієнтованому, діяльнісному, системному підходах і реалізується як цілісний вимірювальний, оціночний і прогностичний комплекс у взаємодії вчителя й учня, враховує особливості навчально-виховного процесу і пізнавально-творчої діяльності учнів; поєднує діагностику, самодіагностику педагога й діагностичні операції стосовно вивчення школярів.

Варті уваги поширені на сьогоднішній день діагностичні методики вивчення емоційно-вольової, особистісно-соціальної, інтелектуальної готовності дитини до школи, які в контексті дають яскраву картину самосвідомості дитини, її пам'яті, уяви, мислення, поведінки, мови та мовлення.

Діагностичні методики використовуються як для учнів, так і для батьків.

Практика засвідчує, що всі елементи й етапи навчально-виховного процесу вимагають певних діагностичних операцій для того, щоб одержати точні, об'єктивні дані про особистість школяра, рівень його розвитку, міжособистісні стосунки, ставлення до школи, навчання, колективу, про перебіг навчально-виховного процесу.

Зазначимо, що сутність діагностичної технології, апробованої в сучасній школі, детермінована новими психолого - педагогічними підходами до особливостей діагностики, відмінних від контролю та оцінки знань. Завдання ж вчителя полягає у коректному виборі діагностичних методик. За такої умови діагностика буде важливим і адекватним інструментом як професійного зростання вчителя, так і підвищення творчості учнів та якості всього навчально-виховного процесу в школі.

Література:

1. Барабаш Ю.Г., Позінкевич Р.О. Педагогічна майстерність:теоретичні й навчально-методичні основи. Навчально-методичний посібник. / Барабаш Ю.Г., Позінкевич Р.О. - Ред. вид. відділ «Вежа» - ВДУ імені Лесі Українки, Луцьк, 2006. – 476с.